

Сп. Р. Незыванаў.

ЦАРКВА І СТАЛІН

На правах рукапісу.

1998 г.

Колькі не чытаю досьледаў па гісторыі рускай царквы і дзяржавы, заўсёды здзіўляюся лягічнай узаемасувязі паміж трагічнымі падзеямі ў іх гісторыі і той упартасьцю, зь якой расейцы^{*)} і дасюль шукаюць сабе "асобны" шлях і месца ў сьвеце! Ніякі іншаземец не зразумее "русскую душу", здольную пабудаваць да 1913 г. 77 106 бажніц, у 1916 годзе мець 50 000 сьвятароў і 97% насельніцтва "праваславнага исповѣданія", каб праз 929 год пасля свайго Хросту, ад вялікай "пабожнасьці", руйнаваць храмы, забіваць сьвятароў, распачынаць "пяцілеткі безбожия", а потым пры дапамозе ўчорашніх камуністаў будаваць тыя цэрквы нанова!..

---

^{*)} - Я не філолаг, але мяркую, у беларускай мове варта нарэшце пазначыць розніцу паміж тэрмінамі "рускі", "Расія" і "расеец", "Расея", дзе апошняе ўвасабляла б сабой паняцьце расейскай палітыцы па мэтанакіраванаму, на працягу апошніх 200 гадоў, вынішчэньню беларускай нацыі, мовы, культуры, самасьвядомасьці...

ЦАРКВА

Агульнавядома, што Царква любога з народаў ёсць скарбніцай культуры, духоўнасці і гэта не гістарычны музей з жывымі экспанатамі. Царква жыве сваім асаблівым жыццём, але мусіць улічваць прынцыпы і законы свайго народу, супрацоўнічаць з уладамі. Гэта было і да хрысціянства – існуе і зараз. Кожны падручнік гісторыі сьведчыць пра сьвятароў пры князёх, царох, імператарах. Гэты сымбіёз мае трываласць і карысць пры ўмове, калі **"кесарава – Кесару, а Богава – Богу"** (Лк.20,19-26), г.зн. да тае пары, пакуль Царква выконвае ўласную місію, мае аўтарытэт у народзе і адносную самастойнасць ад уладаў і іх умяшальніцтва ў царкоўныя справы. Калі ж Царква здраджвае нябёснаму на карысць зямнога - яна траціць свой аўтарытэт і народ адкідае такую царкву як **"..соль, што не мае моцы – выкідаюць прэч"** (Лк.14,34). Заходняя Царква, запэцакшыся ў інквізыцыі і індульгенцыях, сутыкнулася яшчэ 400 гадоў таму з моцнай хваляй пратэсту. Пратэстантызм прымусіў Рымскую Царкву змяніць сваё стаўленьне да жыцця і грамадства. У выніку мы зараз маем даволі прагрэсіўную, жыццяздольную Царкву, колькасць чальцоў якой сягае за 700 мільёнаў!.. За ёю, пад уздзеяннем зменаў у грамадстве, мусілі змяняцца і Ўсходнія Царквы, за выключэннем рускай. Апошняя заўсёды лічыла і лічыць сябе "пуравінай" сусветнага праваслаўя, "уделом Матэры Божыей" і не збіраецца за кімсьці там ісьці.

Здаўна рускае сьвятарства спадзявалася больш на дапамогу князя-цара, чымсьці на ўласнае місіянерства і Бога. Паступовае зрошчваньне з дзяржаўнымі інстытуцыямі дасягнула свайго апагею ў перыяд пасьля Пятра I, калі Царква фактычна ператварылася ў ідэалагічны адьдзел пры расейскім самадзяржаўі. Даходзіла да маразму, калі Сінодам япіскапаў кіраваў сьвецкі чыноўнік, а цар, з адпаведнай Патрыярху пашанай, ўваходзіў у царкоўны аўтар. Гэты фэномэн цэзарапапізму доўжыўся ажно да кастрычніцкага перавароту. Сымбалам духоўнага стану гэтае царквы-міністраства можна лічыць вобраз сьвятара з агульнавядомае кінакамэдыі

"Свадьба в Малиновке". Жыццё Царквы, залежнае ад царскіх амбіцыяў і падарункаў, не магло не адасобиць яе ад народу. Сваю "інквізыцыю" (і "інтульгенцыі") расейская царква ажыццяўляла рукамі царскага войска і прымусовым выкананьнем царскіх законаў, згодна зь якімі кожны падданы імперыі быў **абавязаны** хадзіць да царквы, а на кожныя 2-3 тысячы насельніцтва **патрабавалася** будаваць бажніцу з "цыбулінай". Падпарадкаваньне хрысціянскіх прынцыпаў дзяржаўным інтарэсам духоўна спарадзіла бальшавіцкі "пратэстантызм" 1917 года, які ўвогуле адкінуў ідэю хрысціянства як такую. Былыя "вернікі" з захаленьнем пачалі руйнаваць свае сьвятыні не толькі як "пережитки прошлого", але і як крыніцу маральнага заняпаду. Колькі ж хадзіла і ходзіць у народзе анекдотаў "пра п'янага папа", які павучае ..цвярозасьці, сумленнасьці!.. Адныя рабілі выгляд, што шчыра служаць Богу, другія – што ходзяць маліцца да царквы. У выніку руская царква за сваю хлусьню і крывадушнасьць сплаціла вялікі кошт - кроў навамучанікаў за гады савецкага панаваньня.

СТАЛІН

Для ажыццяўленьня сваіх камуністычных экспэрымэнтаў Сталін зь Леніным выкарыстаў тую ж царскую ідэалагічную жуйку з рэлігійным прысмакам: ідэя будаўніцтва камуністычнага раю на зямлі ў будучым часе – гэта ўдала выкарыстаны царкоўны дагмат пра райскае жыццё пасьля сьмерці. Былы сэмінарыст Джугашвілі проста вывернуў царкоўны "кафтан" на выварат і стварыў сваю "рэлігію" – атэізм. Яна набыла тыя ж рэлігійныя рысы: "мошчы" ў маўзалеі, "абразы" правадыроў у кожным габінэце, "сінод"-палітбюро, свае

"епархii" і нават "манастыры" на ўскрайку Сібіры, у якіх "во смиренни и послушании" па 10-25 гадоў "перавыхоўвалася" значная частка грамадзянаў першай краіны камунізму. Страх Божы ў людзях ператварыўся ў страх жывёльны. Адзінае засталася нязьменным – лісьлівасьць да начальнікаў, усеагульная хлусьня, плёткі, ды даносы на "бліжніх"...

І вось у «савецкі райскі куточак» прыйшоў 1941 год. Пад Сталіным захістаўся трон. Немцы, адчыніўшы на акупаваных тэрыторыях царквы і касьцёлы, спарадзілі хвалю барацьбы супраць бязбожнае камуністычнае ўлады. Дыктатар нарэшце зразумеў, што ад людской веры больш карысьці, чымсьці ад дутай атэістычнай прапаганды: народ часам бывае злы на сваіх сьвятароў, але заўсёды імкнецца да Бога, асабліва ў часы вялікіх выпрабаваньняў. Аднак і патрыярха сабе «на шыю» садзіць няёмка: не для таго ж зьнішчаў партыйных канкурэнтаў! «Мудрый вождь» знайшоў выйсьце: з адданых яму «работников культа» стварае сваю "царкву", з усімі належнымі ёй атрыбутамі і знешняй кананічнасьцю. У 1943 годзе, калі яшчэ несупынна ішла барацьба з "ворагамі народу", у Маскве зьбіраецца ўся былая царкоўная "контра" і **бесперашкодна** для сябе праводзіць царкоўны "сабор", на якім "адказныя таварышы" з ліку "чэсных" мітрапалітаў "выбіраюць" сабе "Патрыярха ўсяе Русі"... Гэтак пачалася гісторыя маскоўскае патрыярхіі – рэлігійнае ўстановы пры камуністычным урадзе СССР, якая **цалкам адпавядала сталінскай знешняй і ўнутранай палітыцы, і выкарыстоўвалася для яе ажыццяўленьня.**

Стварыўшы ўласную "патрыярхію", Сталін, па-першае, выбіў з рук немцаў "рэлігійную карту". Па-другое, насуперак "III-му Рэйху", Сталін паспрабаваў аб'яднаць вакол савецкае імперыі народы Ўсходняе Эўропы і Балканаў, выцягнуўшы з крамлёўскіх кухраў заскарузлы міт пра "Маскву – III Рым" і "праваслаўна-славянскае адзінства". І самае галоўнае: толькі Сталіну магла прыйсьці ў галаву "геніяльная" ідэя вынішчэньня Царквы **знутры, рукамі яе іерархаў!**..

Дзякуючы сталінскім мітрапалітам, Царква зрабілася няздатнай да супраціву бязбожніцтву, не ўяўляла сабой для Сталіна небясьпекі як

ідэалогічны канкурэнт. За тэатралізаванай пышнасьцю абраду засталася царская казённая царкоўнасьць, бюракратызм і бязьмежная хлусьня. Кожны савецкі патрыярх пакінуў "незабыўную спадчыну", што кампраментавала Царкву. У 1930 годзе, калі зачынялі апошні манастыр, будучы патрыярх Сергій (Старагародзкі) заўпэўніваў увесь сьвет, што ў СССР ..няма ўціску рэлігіі. Ягоны пераемнік, Алексій I (Сіманскі) вылучаўся "глыбокай любасьцю і прывязанасьцю" ў сяброўстве з кіраўніком Савету па справах рэлігіяў, генерал-лейтэнантам КГБ Г.Г.Карпавым, які ў 1937-1938гг. зьнішчаў невінаватых людзей ў Пскоўскім НКВД. У 1946 годзе пад кіраўніцтвам Алексія Сіманскага і пры "дапамозе" НКВД да РПЦ СССР "добраахвотна" далучылася Грэка-Каталіцкая Царква Заходняй Украіны. Большасьць сьвятароў-ўніятаў не схацела "яднацца" – у выніку "паслушнікі" з НКВД **за адну ноч (!)** "выправілі" іх да Бога. Украінскі сьвятар Міхал Гаўрылаў сьведчыць у сваіх успамінах, як падчас яго вучобы на сьвятара яму адкрыта прапаноўвалі супрацоўнічаць з КГБ ў абмен на сан япіскапа ў маскоўскае патрыярхіі РПЦ (паводле кнігі "святц. Михайло Гаврилів **Кожна людина – це перш за все історія**, выд.Українська Пресова Служба. Рим, 1987г.).

21 сьнежня 1949 г. "вождю народов СССР" споўнілася 70. З гэтай нагоды адзіны друкаваны ворган РПЦ "Журнал Московской Патриархии" (№ 12, 1949г.) зьмяшчае вялізнае фота Сталіна, "Приветственный Адрес" за подпісам **усіх (!)** герархаў РПЦ СССР і асабістую тэлеграму патрыярха Алексія I Сталіну з наступнымі словамі: **"Среди бесчисленных со всех концов мира приветствий от преданных Вам и любящих Вас, примите, дорогой и глубокочтимый Иосиф Виссарионович, от Русской Православной Церкви, всегда Вам благодарной за Ваше исключительное внимание к её нуждам, и от меня лично самые искренние и сердечные поздравления в близкий для всех нас день славного семидесятилетия Вашего вместе с горячими пожеланиями Вам многих и многих лет здоровья и счастья. Мы усердно молимся об этом и искренно свидетельствуем, что эти**

пожелания исходят от заветных чувств наших к Вам, неуклонно ведущему Родину нашу к благоденствию, счастью и славе..”

І гэта адрасавана чалавеку, які яшчэ ўчора ператвараў сьвятароў і бажніцы ў пыл!..

А вось патрыярх Пімен ад імя ўсіх вернікаў СССР вітаў "восстановление *ленинских* принципов отношения к религии.." ("1000 Крещения Руси. Поместный Собор РПЦ. 6-9 июня 1988 г. Материалы.» Масква, 1990 г., кн.1, стр.10).

Пра «исключительное внимание» і «ленинские принципы» ўзаемаадносінаў Царквы і савецкае ўлады напісаў 3 тамы досьледаў, лічбаў і фактаў пратадыякан Уладзімер Русак. За сваю кніжку «Свидетельство обвинения» а.Уладзімер быў пазбаўлены працы ў рэдакцыі «Журнала московской патриархии», адкуль выпраўлены ў Віцебск. Ужо там за адкрытую пропаведзь пакутнікаў за веру ў СССР пры «падтрымцы» сёньняшняга мінскага *митраналіта Філарэта*, а пратадыякан быў пазбаўлены права службы, а ў 1986 г. яго «за антисоветскую пропаганду..» увязьнілі на 7 гадоў...

САВЕЦКАЯ ЦАРКВА СЁНЬНЯ

18 сакавіка 1996 г. найбуйнейшая эстонская газэта "*Postimees*" надрукавала артыкул "*Цень КГБ кладзецца на патрыярха Алексія*" з вытрымкамі са справаздачаў КГБ ЭССР, якія захоўваюцца ў Дзяржаўным Архіве Эстонскай Рэспублікі:

Агент "Драздоў" 1929 г. нараджэньня, сьвятар праваслаўнае царквы, з вышэйшай адукацыяй, кандыдат багаслоўя, дасканалы

валодае расійскай, эстонскай і слаба нямецкай мовамі. Завербаваны 28 лютага 1958 г. (сёлета – юбілей?! – Р.Н.) на патрыятычных пачуцьцях для выяўленьня і распрацоўкі антысавецкага элементу зь ліку праваслаўнага духавенства, сярод якога ён мае сувязі, аператыўна цікавыя ворганам КГБ. Пры вербаваньні ўлічвалася ў будучыні (пасля замацаваньня на практычнай рабоце) вылучэньне яго праз наяўныя магчымасьці на пасаду япіскапа Талінскага і Эстонскага. За перыяд супрацоўніцтва з ворганамі КГБ "Драздоў" зарэкамендаваў сябе з добрага боку, у адносінах акуратны, энергічны і таварыскі. Добра знаецца ў тэарэтычных пытаннях багаслоўя і міжнароднай сытуацыі. Да выкананьня нашых заданьняў ставіцца з жаданьнем і ўжо прадставіў шэраг матэрыялаў, якія заслугоўваюць ўвагі... Пасля замацаваньня агента на практычнай рабоце з органамі дзяржбяспекі ў канкрэтных агентурных распрацоўках прызначаем таксама выкарыстаньне яго ў нашых інтарэсах шляхам накіраваньня ў капіталістычныя краіны ў складзе царкоўных дэлегацыяў.

Параўноўваючы біяграфічныя зьвесткі А.М.Рыдзігера з дадзеным матэрыялам, цяжка сумнявацца ў тым, што патрыярх Алексій II і агент "Драздоў" – *адна і тая ж асоба* (паводле артыкула сьвятара Глеба Якуніна "*Праўдзівае аблічча Маскоўскае патрыярхіі*", Масква, 1996 г.). За выкрыцьцё гэтых архіўных таямніц сьвятар Глеб Якунін вось ужо болей 30 год церпіць ад кіраўніцтва маскоўскае патрыярхіі. Нядаўна Алексій II паспрабаваў незаконна пазбавіць а.Глеба сьвятарскага сану – апошні перайшоў пад юрысдыкцыю Кіеўскага Патрыярха Філарэта I.

Не адышлі ад свайго маскоўскага патрыярха і іншыя, старэйшыя іерархі РПЦ СССР, у тым ліку і сёньняшні Экзарх Беларусі, Філарэт Вахрамееў. Вы сумняваецеся? Тады запытайце самі сябе: якім чынам ў часы брэжнеўскага застою, быўшы кіраўніком аддзелу зьнешніх царкоўных сувязяў маскоўскае патрыярхіі, амаль штотыднёва, митраналіт Філарэт выязжаў за "жалезную заслону" у складзе розных царкоўных дэлегацыяў і бяз іх? Куды глядзела

Палітбюро ЦК КПСС, дазваляючы **безперашкодна** перасякаць мяжу "ідэялягічнаму ворагу"?!..

Гледзячы на фота Сталіна ў царкоўным часопісе і на паводзіны ягоных нашчадкаў у расах, разумееш, чаму мітрапаліты і япіскапы галасуюць за камуніста Зюганова, а "таварышч" Філарэт ухваляе "канстытуцыю", згодна якой людзей б'юць на вуліцах палкамі. Ідылічны малюнак: былыя кампартыйныя босы прыйшлі па запрашэньнях у царкву "памаліцца" і.. іерарх Царквы, які зьвяртаецца да іх, як да сваёй "паствы"!.. Затрашчаў на ўсе застаўкі камунізм – зноў, як пры Сталіне, кінуліся да панславянства і ксенафобіі, ствараючы замест савецкай славянскую "расу". Зусім ня здзіўляюць пацалункі "праваслаўнага атэіста" з мітрапалітам, савецкім. Апошняму ўсё адно з кім цалавацца: з Лукашэнкам, які ўхваляе Гітлера, ці з н'ю-ёркскім рабінам на сьвяткаваньні 50-годзьдзя зьнішчэньня мэнскага гэта – у яго такая "любоў у Хрысьце".

Гэтая царква, як бы яна сабе ні называла ў залежнасьці ад палітычнага надвор'я – "Беларускі Экзархат РПЦ", альбо "Беларуская Праваслаўная Царква" – насамрэч гэта **САВЕЦКАЯ** царква, з усімі "якасьцямі" **САВЕЦКАЙ** Сістэмы. Яна жыве катэгорыямі Івана Жахлівага: "не пуццать!", а нязгодным – ірваць языкі! Інакш яны ня ўмеюць. Прыкладам тут трансляцыя па расейскаму каналу НТВ стужкі Марціна Скарсэза, "Апошняя спакуса Хрыста". Справа тут не ў зьмесьце стужкі, а ў тым, **як** адрэагавала на яе РПЦ. Колькі шуму ўзьняла патрыярхія, каб "накінуць платок на чужы раток"! НТВ усё адно фільм паказала, а маскоўская патрыярхія **"не оглядываясь на палітычную кон'юктуру"** ("Ц.Слова" № 12, 1997г.,с.2.), "села ў лужыну", мітынуючы разам з чырвона-карычневымі. Можна "паспачуваць" бездапаможнасьці Філарэта, які амаль з адчаем кажа пра **"испытание свободой"** ("Царкоўнае слова", № 7, 1997,с.4) і яго разумее царкоўны электарат – былыя ветэраны і камсамольцы. **"Філарэт знерваваны. Спачатку адабралі манаполію на гарэлку, а зараз адбіраюць манаполію на ісьціну.."**, - піша газэта НАША НІВА (№ 34 за 1 сьнежня 1997г.,с.3.) і мае рацыю. У прытворы кожнае царквы, як у службе быту, вісіць каштарыс: за адпаведную плату вас і

пахрысьцяць і пахаваюць. Скажыце, што гэта на ўтрыманьне царквы? А куды ідуць грошы царкоўных фірмаў ад буйнога гандлю нафтай і гарэлкай? Адкуль у "нісчай" царквы мільярды даляраў на набыцьцё рымскіх банкаў і нашошта яны царкве?(газэта **СВАБОДА** № 126, 14 лістапада 1997г.). Алексій-2 і Філарэт езьдзяць на шыкоўных аўто, а рэктар жыровіцкае сэмінарыі выпрашвае ў калгасаў і саўгасаў мясца ды хлебца на харчаваньне паўгалодных семінарыстаў ("Царкоўнае слова", № 12, 1996г.). Нават рупар Экзархату газэта "Царкоўнае слова" просіць **"имеющих возможность"** ахвяраваць на яе "папулярнасьць" ("Царкоўнае слова", № 11, 1997г.)! У Філарэта ж іншы маштаб мысьленьня: яго турбуюць прыбыткі і канкурэнты. З фразэялогіяй кіраўніка буйной гандлёвай фірмы-холдзінга ён зьвяртаецца да сваіх прадстаўнікоў-дылераў на месцах: **"В целях упорядочения финансово-хозяйственных отношений ... предписываем: 1. Настоятелям церквей ..., чтобы приходские советы ежеквартально делали денежные отчисления в епархиальную кассу в размере 25% от годового валового дохода .. Виновные в нарушении данного предписания будут нести административную ответственность."** ("Царкоўнае слова", № 2, 1996.).

Беларусь успрымаецца маскоўскім экзархам як прыватная **"каноническая территория"**, на якой "фірма" Філарэта мае манапольнае права прадстаўляць "святые услуги". Са сваімі састарэлымі "тэхналёгіямі" царкоўнага жыцьця Філарэт страшэнна баіцца "канкурэнтаў" і здольны на любую крывадушнасьць. У 1992 годзе ён прымаў дэлегацыю ад імя Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царквы. Філарэт нават дазволіў кіраўніку гэтай дэлегацыі выправіць багаслужбу ў хатняй царкве ўправы Экзархату. А зараз Філарэт засьцерагае цыркулярамі сваю паству ад "незаконнай" БАПЦ, называючы яе **"группировками"** і **"лжеучителями"** ("Царкоўнае слова", № 11, 1997г.). Уражвае, зь якой "хрысціянскай любовью" піша "Царкоўнае слова" пра гэтых жа хрысьціянаў-каталікоў. Адныя толькі назовы артыкулаў чаго вартыя: **"Беларусь оккупирована католическими миссионерами"**,

"Противостанем католической агрессии!", "Основной угрозой является католический костел" ("Царкоўнае слова", № 3, 1996г.).
Ад гэтай, што выдаецца з ухвалы Філарэта, газэткі проста тхне **сталінскай** "журналістыкай"! А ўлады і "не заўважаюць" тутака межканфесыйнае розні!..

Царква, ператвораная ў таталітарную сэкту з неабмежаванай уладай аднаго і саборным "адабрымс" астатніх – пазбаўляе сябе будучыні і рызыкуе ператварыцца ў сапраўдны музэй. Але гэта зараз не турбуе Філарэта – хутка каля кожнага выканкама паўстане па царкве, а "праваслаўных атэістаў" статыстычна паболей з 80% да дарэвалюцыйных 97%. Як і сто гадоў таму, будзем хадзіць да царквы шыхтамі і адлічваць "дзесьціну" на "духовное ведомство". А потым ізноў зламаем усё "до основанья" як у 1917-м?! **"История возвращается на круги своя.."**, - кажа Алексій-2 і ..мае рацыю?!